Het voorontwerp–Gol betreffende de jeugdbescherming

J. Smets*

Inleiding

In 1982 legde Minister van Justitie J. Gol de Ministerraad een voorontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming voor.[1] Momenteel (februari 1984) is dit voorontwerp nog steeds voor advies bij de Raad van State aanhangig.

Het ontwerp is dus nog niet neergelegd bij het Parlement, maar het deed wel al heel wat stof opwaaien. Vooral het plan om de strafrechtelijke meerderjarigheid tot zestien jaar te verlagen voor jongeren die zich schuldig maken aan zware lichamelijke geweldsdelicten lokte een storm van protest uit.[2]

Intussen legden ook de Vlaamse en Franstalige gemeenschapsministers voorontwerpen van decreet betreffende (aspecten van) de jeugdbescherming neer[3], zodat meteen het bevoegdheidsprobleem zeer sterk werd gesteld. Minister Gol gaat in de memorie van toelichting op zijn voorontwerp uitvoerig in op deze bevoegdheidskwestie.[4] Daarom zullen we in dit artikel ook even op deze kwestie ingaan. Voor een meer uitvoerige behandeling van deze problematiek lijkt het aangewezen het advies van de Raad van State af te wachten.

Het zwaartepunt van dit artikel zal liggen op de inhoudelijke bespreking van de tendens tot terugkeer naar het klassieke strafrecht voor jongeren.

Het bevoegdheidsprobleem

Het voorontwerp wijzigt de bestaande wet op de jeugdbescherming op een zeer diepgaande wijze. Impliciet wordt de bevoegdheid van het nationale niveau maximaal geïnterpreteerd, wat in de memorie van toelichting uitdrukkelijk wordt bevestigd.[5]

---

* Assistent Rechtsfaculteit K.U. Leuven, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie.

1. Voorontwerp van wet betreffende de jeugdbescherming, Brussel, 1982, gestencilde tekst.
2. Zie voor een overzicht WALGRAVE, L., 'Enige grepen uit de recente litteratuur inzake jeugdcriminologie en jeugdbescherming', *Panopticon,* 1983, 491. Adde: PEETERS, J., 'Voorstellen van de Nationale Federatie van Jeugdmagistraten inzake wijziging van het gerechtelijke luik van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming', *Panopticon,* 1983, 477-479; WALGRAVE, L., 'La répénalisation de la délinquance juvénile: une fuite en avant', te verschijnen in *Revue de l'U.L.B.,* jg. 1984.
3. Avant-projet de décret relatif à l'aide aux jeunes, s.l., gestencilde tekst en (Voor-)ontwerp van decreet houdende wijziging van de artikelen 37, 66, 69, 70 en 71 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, Brussel, s.d. (1982), gestencilde tekst. Zie over dit laatste voorontwerp: GOOSSENS, J., 'Initiatieven ter hervorming van de jeugdbescherming', *Panopticon,* 1983, 100-101.
4. Voorontwerp van wet betreffende de jeugdbescherming, memorie van toelichting (verder afgekort als M.v.T.), 1-16.
5. Ibid.

De bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen bepaalt dat de jeugdbescherming, met uitzondering van de aangelegenheden ressorterende onder het burgerlijk recht, het strafrecht, of het gerechtelijk recht, onder de bevoegdheid van de gemeenschappen valt.[6]

In de parlementaire voorbereiding van deze wet is bijzonder weinig te vinden over de interpretatie van deze passus. In het verslag van de Kamercommissie werd wel een verklarende nota opgenomen van de toenmalige vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en Institutionele hervormingen, waarin een ruime interpretatie aan de uitzonderingen – en dus aan de bevoegdheid van het nationale niveau – werd gegeven[7], maar deze nota bleef onbesproken. Het is op deze nota dat Minister Gol zich baseert om zich bevoegd te achten de in deze bijdrage besproken hervormingsvoorstellen in te dienen, zij het dat hij de bevoegdheid van het nationale niveau op bepaalde punten nog uitgebreider interpreteert dan in de nota was vooropgesteld.

Hoe ziet Minister Gol nu in grote lijnen de bevoegdheid van het nationale niveau?

a. De maatregelen t.a.v. minderjarige delinquenten en de uitvoering ervan zouden tot het nationale niveau behoren. Deze maatregelen zouden kunnen worden gelijkgesteld met straffen. Twee essentiële bestanddelen van het strafrecht, een aantasting van de openbare orde en een reactie erop van de maatschappij, de straf, zijn ook aanwezig bij de maatregelen die ter beschikking staan van de jeugdrechter.[8] Of, zoals ex-Minister Vanderpoorten het in zijn voornoemde verklarende nota stelde, het zou hier gaan om een strafrecht sui generis vermits 'hier dwangmiddelen worden voorzien die maatregelen heten, doch nieuwsoortige sancties zijn, om de gekrenkte maatschappelijke orde te herstellen'.[9]

Deze opvatting over de maatregelen uit de jeugdbeschermingswet breekt radicaal met de bedoeling van de wetgever van 1965 en met het officiële discours dat tot nu toe werd gehouden omtrent de wet van 1965. Het gepleegde delict werd in deze opvatting gezien als een symptoom van een onderliggend probeem. De maatregelen die de jeugdrechter neemt zijn dan ook niet bedoeld als reactie op het delict zelf, zoals de straf, doch om te verhelpen aan de probleemsituatie waarvan het delict een uiting is.[10] De jeugdige die een misdrijf heeft begaan is in

6. Art. 5 § 1, II, 6° Bijz. W. 8 augustus 1980.
7. VANDERPOORTEN, H., nota van de Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en Institutionele hervormingen, opgenomen in *Parl. St.,* Kamer, 1979-80, nr. 627/ 10, 63-69.
8. M.v.T., 9-11.
9. VANDERPOORTEN, H., *l.c.,* 66.
10. Bijv.: HUYNEN, S., 'Premiers aperçus de la loi du 8 avril 1965', *J.T.,* 1965, 328; HUYNEN, S., 'De nouveaux horizons pour la protection de la jeunesse', *R.D.P.,* 1967-68, 185-202; LOX, F., 'Les mesures à l'égard des mineurs', *Ann. Dr.,* 1966, 165-166 en 170; SLACHMUYLDER, L., 'La loi belge du 8 avril 1965 sur la protection de la jeunesse', *Le service social,* 1965, 198; VANHEULE, F., 'De nieuwe wet op de jeugdbescherming', *R. W.,* 1967-68, 1038; VANHOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *Belgisch Strafrecht,* Gent, Story-Scientia, 1976, III, nrs. 1428 en 1440. Zie ook nog zeer recentelijk CHARLES, R., 'Le jeune délinquant et le droit belge', in *Liber Amicorum F. Dumon,* Antwerpen, Kluwer, 1983, 362-367, inz. 367: 'Si l'on veut se rappeler que ce juge ne prend que des mesures qui doivent être exclusivement socio-educatives et ne peuvent, sous quelque forme que ce soit, être des peines, parce que le mineur est présumé avoir agi sans discernement, on aura identifié l'action du tribunal de la jeunesse'.

deze visie slechts een bijzondere categorie van het 'kind in gevaar'.[11] In deze visie wordt het jeugdbeschermingsrecht dan ook gezien als een rechtstak met een eigen karakter.[12]

De stelling van sommige auteurs dat het sociale controle-aspect altijd aanwezig is geweest in het jeugdbeschermingsrecht en het zelfs overheerst[13], wordt nu blijkbaar toch bevestigd. Noties als 'bescherming' en 'behandeling' dekken dan ook een geheel andere realiteit dan deze die ze normaal oproepen. Ze hebben dan enkel gediend om de sociale controle over jongeren te verhullen en tegelijkertijd zelfs uit te breiden.[14]

Nu kwalificeert Minister Gol de maatregelen die genomen kunnen worden t.a.v. minderjarige delinquenten openlijk als strafrechtelijk. Deze stellingname, die de verdienste heeft van duidelijkheid, kan niet meteen worden afgeschreven. Ze impliceert echter wel dat de rechtswaarborgen die inherent zijn aan het strafrecht (de zgn. intrinsieke beginselen van het strafrecht[15]) ook in het jeugdrecht aanwezig moeten zijn.[16] Men kan hier bijvoorbeeld denken aan het legaliteitsbeginsel, het proportionaliteitsbeginsel, de waarborgen ter bescherming van de persoonlijke vrijheid... Deze rechtswaarborgen zijn nu juist niet of slechts in mindere mate aanwezig in het jeugdbeschermingsrecht[17], juist omwille van de (gepretendeerde) verwevenheid van het jeugdbeschermingssysteem met het medische-psycho-sociale model.

De huidige wet is – op enkele inconsequenties na – geheel geschreven in functie van dit model. Een ondertoezichtstelling en een plaatsing, die maatregelen zijn van onbeperkte duur, kunnen enkel passen binnen de oorspronkelijke visie van de wetgever, nl. dat de minderjarige delinquent iemand is die geholpen of behandeld moet worden. Enkel dan zijn maatregelen van onbepaalde duur te verantwoorden. Ze duren dan totdat het hulpverleningsproces is beëindigd. Doch dan hebben de maatregelen geen strafrechtelijk karakter meer, maar dan gaat het om bijstand aan personen, behorend tot de bevoegdheid van de gemeenschappen. Wanneer dus eenmaal de beleidsoptie is genomen dat de minderjarige delinquent 'geholpen' in plaats van 'gestraft' moeten worden, kunnen slechts de gemeenschappen bevoegd zijn de inhoud van de maatregelen t.a.v. minderjarigen te bepalen.[18]

Minister Gol is dus ergens inconsequent. Men kan niet tegelijkertijd het ingrijpen n.a.v. een door een jongere gepleegd delict als strafrechtelijk beschou-

---

11. LOX, F., *l.c.,* 176; SLACHMUYLDER, L., *l.c.,* 193.
12. CHARLES, R., 'Specifieke rol van de politie', in *Politie en Jeugd,* Brussel, S.C.J.M., 1972, 36; HUYNEN, S., 'De nouveaux horizons...', 194; LOX, F., 'Les jeunes adultes délinquants', *R.D.P.,* 1981, 737; MAHILLON, P. (ed.), *Les Novelles-Protection de la jeunesse,* Brussel, Larcier, 1978, nrs. 19-20.
13. PEETERS, T. en WALGRAVE, L., 'Maatschappelijk-historische duidingen bij het ontstaan van de Belgische Jeugdbescherming', *T. Crim.,* 1978, 57-70; VAN DE KERCHOVE, M., 'Des mesures répressives aux mesures de sécurité et de protection. Réflexions sur le pouvoir mystificateur du langage' *R.D.P.,* 1976-77, 245-279.
14. VAN DE KERCHOVE, *l.c.*
15. DENCKERS, F.A.C.M., *Criminologie en beleid,* Nijmegen, Dekker en van de Veght, 1976, 100-107.
16. VERHELLEN, E., 'Jeugdbescherming na de staatshervorming', *Panopticon,* 1982, 284.
17. DUPONT, L., 'Jeugdbescherming met mate', in *De maatschappelijke functie van de Jeugdrechtbank,* Brussel, S.C.J.M., 1979, 5-13.
18. Zie ook Avant-projet de décret relatif à l'aide des jeunes, l.c., Exposé des motifs, 8.

wen én tegelijkertijd de huidige maatregelen, die onafscheidelijk zijn verbonden met de beschermingsgedachte en onverenigbaar zijn met het wezen van het strafrecht, behouden.

Nu is het wel zo dat de rechtspositie van de minderjarigen die wegens gepleegde delicten voor de jeugdrechtbank worden gebracht op enkele punten in het voorontwerp wordt verbeterd. Doch het gaat hier om detailwijzigingen zonder dat er fundamenteel veel verandert.[19]

b. Minister Gol schaft de maatregelen af die kunnen worden genomen tegen minderjarigen 'in gevaar'[20] en brengt ze onder bij de maatregelen t.a.v. de ouders. Deze laatste noemt hij burgerrechtelijk, omdat ze het ouderlijk gezag inperken.[21]

Ook bij deze redenering kunnen bedenkingen worden gemaakt. De maatregelen van toezicht op sociale uitkeringen en van opvoedingsbijstand zijn essentiëel maatregelen met een hulpverlenend karakter.[22] De finaliteit van de maatregel ligt niet in de beperking van het ouderlijk gezag of in de sanctionering van de ouders. Men wil de ouders integendeel juist helpen om het ouderlijk gezag beter aan te wenden.[23]

Dat deze maatregelen incidenteel een weerslag kunnen hebben op burgerrechtelijk gebied heeft niet tot gevolg dat deze maatregelen als dusdanig deel uitmaken van het burgerlijk recht.

De bevoegdheidsoverdracht inzake jeugdbescherming aan de gemeenschappen impliceert noodzakelijkerwijze de mogelijkheid tot het stellen van regels die incidenteel ook een weerslag kunnen hebben op burgerrechtelijk gebied, gezien de verwevenheid van jeugdbeschermings- en gezinsrecht.[24] De scheiding tussen de verschillende rechtstakken is in de praktijk niet vol te houden, zodat men steeds zal moeten nagaan welk aspect essentiëel is in de beschouwde materie. Zoals hierboven werd aangetoond overweegt bij de maatregelen t.a.v. de ouders het hulpverlenend karakter, zodat de gemeenschappen op dit gebied bevoegd zijn.

Wat wel tot de bevoegdheid van het nationale niveau behoort, zijn de burgerrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen in de wet op de jeugdbescherming.[25] Het burgerrechtelijke aspect is hier zo primordiaal dat het aspect jeugdbescherming op de achtergrond komt te staan. Adoptie bijvoorbeeld is een techniek van jeugdbescherming[26], maar het aspect 'wijziging van de regels inza-

---

19. Zie *infra,* III, B, e.
20. Art. 36, 2° W.Jb.
21. M.v.T., 5-6 en 8.
22. MAHILLON, R., (ed.), *o.c.,* nr. 777-14 en nr. 780; PIRET, J.M., 'Les mesures à l'égard des parents', *Ann. Dr.,* 1966, 144-145 (w.b.t. opvoedingsbijstand). Enkel over de ontzetting van de ouderlijke macht (art. 32 e.v. W.Jb.) is betwisting mogelijk. Alhoewel deze maatregel wordt uitgesproken ter bescherming van de minderjarige en geen straf is (MAHILLON, P., (ed.), *o.c.,* nr. 807; PIRET, J.M., *l.c.,* 153), is het zo dat de ouders een burgerrechtelijke bevoegdheid totaal wordt ontnomen. Men moet toegeven dat het burgerrechtelijke aspect hierdoor wel erg belangrijk wordt.
23. MAHILLON, P., (ed.), *o.c.,* nr. 777-14 en 780.
24. RIMANQUE, K., GIJSSELS, J. en PEETERS, P., 'Stilzwijgend toegekende bevoegdheden', *T.B.P.,* 1980, 243.
25. Art. 12-28 W.Jb.
26. PAUWELS, J.M., *Personen- en familierecht,* Leuven, Acco, 1978, II, nr. 146.

ke afstamming' is hier zo ingrijpend dat het burgerrechtelijke geheel op de voorgrond komt. Het gaat hier om een stuk jeugdbescherming behorend tot het burgerlijk recht, dat onder de bevoegdheid van het nationale niveau valt.

c. Alles wat met het gerechtelijke recht te maken heeft (organisatie, jeugdjurisdicties, territoriale bevoegdheid en rechtspleging,...) behoort tot de nationale bevoegdheid.[27] Hierover bestaat weinig betwisting.

d. Verder acht Minister Gol zich bevoegd betreffende de uitvoering van de door de jeugdrechter genomen maatregelen, voor de Rijksopvoedingsgestichten (R.O.G.'s), de erkenning van instellingen die minderjarigen opnemen die gevonnist zijn o.b.v. art. 36, 4° W.Jb. en voor de sociale diensten bij de jeugdrechtbanken.[28]

In het kader van dit artikel kan hierop niet verder worden ingegaan, maar het zal duidelijk zijn dat de positie die men betreffende deze materies inneemt nauw zal samenhangen met de kwalificatie die men geeft aan de maatregelen t.a.v. minderjarigen en ouders.

Inhoudelijke wijzigingen aan de Wet van de Jeugdbescherming

A. AANPAK VAN JEUGDIGE GEWELDSDELINQUENTEN

a. Overzicht van de voorgestelde hervormingen

De strafrechtelijke meerderjarigheid wordt verlaagd tot zestien jaar voor minderjarigen die opzettelijk zware fysieke gewelddaden tegen de persoon hebben begaan.[29] De gewone vonnisgerechten kunnen wel de zaak bij gemotiveerde beslissing uit handen geven, indien blijkt dat één van de maatregelen die ter beschikking staan van de jeugdrechter geschikter is. In dit geval kan het openbaar ministerie de zaak bij de jeugdrechtbank aanhangig maken.[30] Omgekeerd kan de jeugdrechtbank de zaak van minderjarigen tussen vijftien en zestien jaar die opzettelijk zware geweldsdelicten tegen de persoon hebben gepleegd bij gemotiveerde beslissing uit handen geven indien ze haar interventiemogelijkheden niet geschikt acht.[31] In dit geval kan het openbaar ministerie zelfs vijftienjarigen voor de gewone strafrechtbanken dagvaarden.

In de memorie van toelichting wordt gesteld dat het openbaar ministerie zal oordelen over de ernst der gewelddaden en dus zal bepalen of de zaak bij de jeugdrechtbank of een strafgerecht zal aanhangig worden gemaakt.[32] Tenslotte wordt in art. 16 van het voorontwerp bepaald dat elke jeugdige van beneden 18 jaar die in een strafinrichting wordt opgesloten er aan een bijzonder regime wordt onderworpen.

27. M.v.T., 3.
28. Ibid., 12-16.
29. Art. 13, 1e lid van het voorontwerp.
30. Art. 13, 3e lid van het voorontwerp.
31. Art. 15 van het voorontwerp.
32. M.v.T., 19-20.

b. Evaluatie

Hoe wordt nu deze terugkeer naar het klassieke strafrecht gemotiveerd? De Minister van Justitie haalt hiervoor verschillende argumenten aan. In wat volgt zullen vooreerst deze argumenten één voor één worden besproken. Daarna zullen nog een paar andere kritische bedenkingen omtrent deze ommekeer worden gemaakt.

Heropvoeding geen succes?

Minister J. Gol stelt vooreerst dat de veronderstelling dat delinquente minderjarigen heropgevoed kunnen worden, niet is uitgekomen.[33]

Op zichzelf genomen is deze vaststelling juist. Het criminologisch onderzoek heeft aangetoond dat de bestaande behandelingsprogramma's slechts magere resultaten geven[34] en in bepaalde gevallen door hun stigmatiserend effect zelfs escalerend werken.[35]

Deze bevindingen leiden echter niet noodzakelijk tot conclusies die Minister Gol eruit trekt. Waar het verblijf in een instelling kan leiden tot een negatieve rolidentificatie en de ontwikkeling van een negatief zelfbeeld, waardoor verdere delinquentie ontstaat, geldt dit a fortiori voor een verblijf in de gevangenis, waarvan het stigmatiserende effect veelal nog groter zal zijn. De voorgestelde remedie is dus nog meer in hetzelfde bedje ziek als wat ze moet vervangen.

Afschrikkend effect van gevangenisstraf?

Verder argumenteert de Minister dat de herinvoering van de gevangenisstraf voor jeugdigen een afschrikwekkend effect zou hebben.[36] Het verbod tot opsluiten van jongeren zou volgens de Minister jongeren er zelfs toe aanmoedigen misdrijven te plegen. De jongeren zouden dus wel degelijk de gevangenisstraf als afschrikwekkend ervaren. Dit zou zeker opgaan voor geweldsmisdrijven. Het toebrengen van slagen zou, in tegenstelling tot vele andere misdrijven, gebeuren in volle bewustzijn van de gevaarlijke gevolgen ervan, zodat – nog steeds volgens de memorie van toelichting –, de voorgestelde deterrencebenadering zijn vruchten zou moeten afwerpen.

Voorgaande argumenten zijn volledig in strijd met de wetenschappelijke inzichten op het gebied van het deterrence-onderzoek.

Er zijn twee soorten van afschrikking, de z.g.n. algemene afschrikking ('generale preventie') en de individuele afschrikking ('individuele preventie').

Algemene afschrikking?

Onder 'generale preventie' verstaat men het voorkomen van misdrijven bij potentiële delinquenten, onder 'speciale preventie' het voorkomen van recidive bij

33. M.v.T., 18.
34. Zie WALGRAVE, L., *De bescherming voorbij,* Antwerpen, Kluwer, 1980, 44-46 en 146-148.
35. *Ibid.,* 155-156.
36. M.v.T., 18-19.

diegenen die met de justitie in aanraking zijn gekomen. Beschouwen we eerst het mogelijke generaal-preventieve effect van de hier besproken hervorming.

Het wetenschappelijk onderzoek over deterrence heeft nog niet tot vaste resultaten geleid. In het algemeen komt het verdedigen van een deterrence-politiek dan ook neer op het lossen van een schot in de duisternis, op een politieke beslissing die niet op wetenschappelijk onderbouwde gegevens wordt genomen, maar om de publieke opinie te sussen.[37] Al kan men in het algemeen weinig zeggen over deterrence, dan bestaat er wel meer eensgezindheid wat betreft de door Minister Gol geviseerde doelgroep.

Het afschrikwekkend effect van dreiging met strafsancties verschilt immers zeer sterk van delict tot delict en van type delinquent tot type delinquent. Juist t.a.v. geweldsdelicten en jongeren is ervan weinig te verwachten.

Men is het er in de literatuur over eens dat het afschrikkingseffect niet of slechts in zeer geringe mate werkt voor misdrijven met een impulsief karakter, waar emoties een grote rol spelen en waar men zichzelf nauwelijks onder controle heeft.[38] De meeste geweldsmisdrijven zijn nu juist een prototype van zulke misdrijven.

Geweldsmisdrijven zijn immers dikwijls zeer situationeel gebonden, een gevolg van een plotse impuls waarbij men geen tijd heeft om aan belangenafweging (waarop toch de deterrencedoctrine gebasseerd is), te doen.[39]

Nu stelt Minister Gol het jongerengeweld voor als geweld dat voornamelijk het werk is van jeugdbendes die argeloze voorbijgangers afranselen en beroven.[40] Voor deze categorie zou deterrence toch meer uithalen, daar het geweld hier meer instrumenteel en dus meer overwogen wordt aangewend.

Wetenschappelijk onderzoek heeft deze beeldvorming over het jongerengeweld evenwel niet bevestigd.

Junger-Tas, die in een Brusselse voorstad een onderzoek verrichtte naar verborgen criminaliteit onder jongeren, kwam tot de conclusie dat geweldsdelicten minder vaak in groep worden gepleegd dan het geheel van de andere delicten.[41] Ze onderzocht ook een aantal politiedossiers van minderjarige geweldsdelinquenten. Hieruit viel op te maken dat de jeugdige geweldpleger zich in vele gevallen bedreigd voelde door schelden of door discriminerende opmerkingen. Jongerengeweld ontstaat in vele gevallen in een situatie van 'nu kan ik niet anders, nu is er geen uitweg meer'.[42]

---

37. BEYLEVELDT, D., 'Deterrence Research as a Basis for Deterrence Policies', *How. J.*, 1979, 136 en 142; BLUMENSTEIN, 'Research on incapacitive effects of criminal sanctions', *J. Crim. Just.*, 1978, 5; HELLUM, F., 'Juvenile Justice, The Second Revolution', *Cr. Del.*, 1979, 303.
38. Zie bijv.: ANDENAES, J., *Punishment and deterrence,* Ann Arbor, Univ. of Michigan Press, 1974, 24 en 46; Commission de réforme du droit du Canada, *La crainte du châtiment,* Ottawa, Min. des Approvisionnements et services du Canada, 1976, 21-23; HALL WILLIAMS, 'Criminologische feiten en mythen', *J.V.*, 1978, afl. 2, 13-14; ZIMRING, F.E. en HAWKINS, G.E., *Deterrence, the legal threat in crime control,* Chicago, Univ. of Chicago Press, 1976, 138.
39. ZIMRING, F.E. en HAWKINS, G.J., *o.c.*, 136.
40. M.v.T., 19.
41. JUNGER-TAS, J., 'Verborgen geweldscriminaliteit bij jeugdigen', in JONGMAN, R.W., STEENSTRA, S.J. en VAN BERGEYK, G.A. (ed.), *Geweld in onze samenleving,* Den Haag, Staatsuitgeverij, 1978, 50.
42. JUNGER-TAS, J., 'Verborgen geweldscriminaliteit bij jeugdigen', 58 en 'La délinquance agressive des jeunes', *R.D.P.*, 1973-74, 680-681.

Ook een onderzoek in Nederlands Limburg naar agressieve criminaliteit van jongeren doorprikte de mythe van de gewelddadige jeugdbende gespecialiseerd in roofovervallen.[43] Uit dit onderzoek bleek dat zowel dader als slachtoffer uit dezelfde leeftijdsgroep en sociale klasse komen.[44] Voor een aanzienlijk deel gaat het om geweld in de sfeer van de vrijetijdsbesteding. Het slachtoffer speelde vaak een provocerende rol. Veelal waren jongeren minder dan volwassenen in staat een rationele verklaring te geven voor hun daad.[45]

Van deterrence kan blijkbaar niet veel verwacht worden waar het gaat om het soort geweldsdelicten die door jongeren meestal gepleegd worden. Maar het is ook zo dat jongeren, onafgezien van het delict dat ze plegen, minder vatbaar zijn voor deterrence dan volwassenen. Dit is grotendeels te wijten aan de specifieke jongerenstatus zelf. De adolescentieperiode wordt o.m. gekenmerkt door het provoceren van de bestaande, te beperkend ervaren normen, door een grotere impulsiviteit en veel instabielere engagementen dan bij volwassenen.[46]

Jongeren zijn minder verbonden met betekenisvolle personen, ze zijn minder betrokken in conventionele en statusbezorgde activiteiten. Kortom ze zijn minder met de maatschappij en haar aanbod verbonden.[47] Dit betekent dat jongeren in hun beleving ook minder te verliezen hebben, en dus minder afgeschrikt worden door negatieve sancties.[48] Verder is het pas door de grenzen te overschrijden dat men deze leert kennen. Normovertredingen maken in deze optiek deel uit van het normale socialiseringsproces. Zo valt ook te begrijpen dat van een generaal-preventief effect van sancties niet veel te verwachten valt.

De perceptie bij jongeren van de pakkans en van het risico gestraft te worden verschilt nogal van deze bij volwassenen. Gelet op het bovenstaande mag men aannemen dat rationele overwegingen als de ingeschatte pakkans bij jongeren slechts in een zeer geringe mate meespelen.[49] Dit vermindert natuurlijk weer het afschrikwekkend effect van sancties. Zelfs al zou men nog enig krediet geven aan de afschrikkingstheorie, dan slaat Minister Gol de bal toch mis waar hij stelt dat de jongeren onverschillig zijn voor de maatregelen die de jeugdrechter tegen hen neemt en ze aangemoedigd worden misdrijven te plegen omdat ze weten dat ze niet mogen opgesloten worden.[50]

Eenieder die reeds in contact is gekomen met minderjarigen die door de jeugdrechter wegens delicten in een instelling zijn geplaatst, weet dat deze jon-

---

43. X., 'Onderzoek agressieve jeugdcriminaliteit te Limburg', *J.V.*, 1976, 358.
44. Ook in een algemeen slachtofferonderzoek werd gevonden dat het daderprofiel geheel overeenstemt met het slachtofferprofiel en dat in de helft der gevallen het slachtoffer op een of andere wijze aanleiding had gegeven: zie DUMING, A.G. en VAN DIJCK, J.J.M., 'Acties en reacties van geweldsslachtoffers, enige uitkomsten van een victimologisch onderzoek', *Ned. T. Crim.*, 1975, 64-65.
45. 'Onderzoek agressieve jeugdcriminaliteit...', *l.c.;* zie ook JONGMAN, R.W., 'Preventie van jongerengeweld op langere termijn', in JONGMAN, R.W. en STEENSTRA, S.J. en VAN BERGEIJK, J.A. (ed.), *o.c.*, 202 e.v.
46. WALGRAVE, L., 'La répénalisation...', *l.c.,...*
47. *Ibid.*
48. WALGRAVE, L., 'Recht tegenover jeugddelinquentie: beteugelen en herstellen, maar niet straffen?', *F.J.R.*, 1981, 113.
49. *Ibid.*, ZIMRING, F.E. en HAWKINS, G.J., *o.c.*, 116.
50. M.v.T., 18.

geren de plaatsing ervaren als een straf[51], en wel als een zware daar de duur ervan niet op voorhand is bepaald.

De jongeren verwachten dat de jeugdrechter bestraffend zal optreden n.a.v. gepleegde delicten.[52]

Aangezien in het beleven van de jongeren de jeugdrechter nu reeds straft, zal het invoeren van het klassieke strafrecht niets toevoegen aan het eventueel afschrikwekkend karakter van de maatschappelijke reactievorm.[53]

Individuele afschrikking?

Het tweede luik van het deterrence-vraagstuk betreft de individuele afschrikking.

Volgens de filosofie van het voorontwerp zouden jongeren door de negatieve ervaring van het gevangenisverblijf ervan weerhouden worden nog delicten te plegen.[54]

Nu wordt deze vooronderstelling wel tegengesproken door het wetenschappelijk onderzoek dat op dit domein werd verricht. Een aantal studies laten zien dat institutionele antwoordmodaliteiten op delinquentie (waaronder de gevangenis) minder gunstige resultaten geven qua recidive dan niet-institutionele antwoordmodaliteiten.[55] Dit is helemaal niet verwonderlijk. De negatieve gevolgen van een verblijf in de gevangenis werden reeds ten overvloede beschreven.[56] Buiten de negatieve gevolgen die verbonden zijn aan het carcerale regime zelf, mag men zeker het stigmatiserende effect van een gevangenisverblijf niet vergeten. Het zelfbeeld van gedetineerde jongeren wordt in negatieve zin beïnvloed.[57] Tevens bestaat het gevaar dat gedetineerde jongeren gesocialiseerd zullen worden in een delinquente subcultuur.[58]

Nu zou er wel een bijzonder regime gelden voor de minderjarigen die op grond van de hier besproken wijzigingen aan de wet in de gevangenis zouden te-

---

51. Zie ook VANHEULE, F., 'Belgische wetgeving-jeugdbescherming', *F.J.R.*, 1981, 165; VERSELE, S.C., 'Quelques observations de sociologie judiciaire sur les magistrats de la jeunesse', *Rev. Int. Pol. techn.*, 1970, 174.
52. PIRET, J.M., BAUDUIN, Ch. en JEUNEJEAN, T., 'Le juge de la jeunesse vu par 50 mineurs', *R.D.P.*, 1968-69, 898-905 en 911-912. Zie ook VETTENBURG, N. en WALGRAVE, L., *School en stereotypen over misdrijven*, Leuven, Onderzoeksgroep jeugdcriminologie, 1981, 154-162. Uit deze laatste studie blijkt dat de onderzochte leerlingengroep overwegend repressief reageert t.a.v. delicten.
53. WALGRAVE, L., 'Recht tegenover jeugddelinquentie...', 113.
54. M.v.T., 18.
55. KRAUS, J., 'Remand in custody as a deterrent in juvenile jurisdiction', *Brit. J. Crim.*, 1978, 285; KRAUS, J., 'A comparison of corrective effects of probation and detention on male juvenile offenders', *Brit. J. Crim.*, 1974, 49; MEYER, K., 'Rückfall bei Jugendstrafe und Strafaussetzung zur Bewahrung, *Monatzeitschr. Kr. Sr.*, 1982, 281; zie verder de studies aangehaald door WALGRAVE, L., *De bescherming voorbij*, 147-148.
56. Cfr. GOETHALS, J., *Psycho-sociale gevolgen van de lange vrijheidsstraf*, Antwerpen, Kluwer, 1980.
57. KERSTEN, J. en VON WOLFFERSDORF-EHLERT, 'L'exécution des peines infligées aux jeunes', *Ann Vaucresson*, 1981, 181-185.
58. TEEVEN, J., 'Deterrent effects of punishment – The Canadian Case', *Can. J. Crim.*, 1972, 72.

rechtkomen.[59] De praktijk[60] wijst echter uit dat dit niet veel meer betekent dan dat de minderjarigen afgezonderd zitten van de meerderjarige delinquenten, met verhoogd cellulair isolement tot gevolg.[61] Iets gelijkaardigs doet zich ook in Nederland voor.[62]

Stijging van jeugdcriminaliteit?

Een ander argument dat de voorgestelde hervormingen moet gronden is de vermeende stijging van de 'jeugdcriminaliteit'. In de memorie van toelichting wordt gezegd dat, 'met onze huidige ervaring inzake de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit, men zich niet kan verheugen over de toegevendheid van de laatste jaren'.[63]

Men kan zich afvragen waarop Minister Gol zich baseert om te stellen dat de jeugddelinquentie – en zeker de geweldsdelinquentie –stijgt. Zelfs uit de justitiële statistiek blijkt alleszins niet dat de geweldsdelinquentie van jongeren verontrustend zou stijgen. De categorie 'geweld tegen de personen' in de jeugdbeschermingsstatistiek blijft sinds jaren proportioneel constant.[64] Nu is het wel zo dat de justitiële statistiek geen aanduiding geeft van de reële omvang van de criminaliteit en van de ontwikkelingen ervan, maar eerder een aanduiding geeft over het functioneren van het rechtsbedelingssysteem[65], dat zelf in grote mate wordt beïnvloed door het algemeen-culturele klimaat dat er op een bepaald ogenblik heerst. Doch juist hierom is het merkwaardig dat zelfs in de justitiële statistiek de geweldsdelicten gepleegd door jongeren niet beduidend gestegen zijn. De toenemende bezorgdheid om deze vorm van criminaliteit zou normaal een stijgende aangiftebereidheid tot gevolg moeten hebben. Dat er desondanks geen beduidende stijging vast te stellen valt, is toch wel een aanduiding dat de reële fysieke geweldsdelinquentie bij jongeren zeker niet verontrustend stijgt.

In België bestaat er geen onderzoek naar de evolutie van de reële criminaliteit (dark number-onderzoeken). In landen waar dit wel gebeurt, komt men tot de constatatie dat het aantal geweldsmisdrijven vrij stabiel blijft.[66] Hoe zwaarder deze misdrijven, des te stabieler bleven de misdaadcijfers. Deze algemene cijfers

59. Art. 16, voorontwerp.
60. Ook op grond van de huidige wet op de jeugdbescherming kunnen sommige minderjarigen in de gevangenis terecht komen, nl. na een beslissing tot uithandengeving (art. 38 W. Jb.) of voor maximum 15 dagen bij wijze van voorlopige maatregel (art. 53 W. Jb.). Ook de terbeschikkingstelling van de regering (art. 39 en 40 W. Jb.) kan de opsluiting in een gevangenis inhouden.
61. CHARLES, R. en DENUIT, M., 'Réflexions sur l'application de l'article 53 de la loi du 8 avril 1965 sur la protection de la jeunesse', *J.T.*, 1984, 19.
62. HERMANS, H., 'Minderjarigen in huizen van bewaring', *Proces*, 1981, 181-185.
63. M.v.T., 19.
64. Zie vooral de parketstatistiek opgesteld door de Dienst Jeugdbescherming (opgenomen in X., *Enige relevante kwantitatieve gegevens voor jeugdcriminologie*, Leuven, 1984, 12).
65. Zie specifiek m.b.t. jeugddelinquentie: MICHARD, H., 'Quelques éléments d'interpretation de la statistique judiciaire relative à la délinquance des jeunes', *Ann. Vaucresson*, 1972, 14 e.v., VERHELLEN, E., 'Jeugdbescherming en statistiek, een kwestie van vragen en blijven vragen', in *Statistieken en Jeugdbescherming*, Brussel, S.C.J.M., 1977, 31 e.v.
66. DOLESCHAL, E., 'Crime – some popular beliefs', *Cr. Del.*, 1979, 2.

worden bevestigd in studies die de gewelddadige jeugddelinquentie als voorwerp van onderzoek nemen.[67]

Uit deze studies naar de reële omvang van de jeugddelinquentie blijkt dat de geweldsdelinquentie bij jongeren zowel qua omvang als qua ernst eerder miniem is. Ook Junger-Tas kwam in haar Brussels dark number-onderzoek tot een gelijkaardige conclusie.[68]

Het probleem lijkt dus sterk overtrokken te zijn. Toch meent het publiek dat de jeugddelinquentie en meer in het bijzonder de geweldsdelinquentie, sterk stijgt en een alarmerend peil heeft bereikt. Hoe is dit nu te verklaren?

Verschillende auteurs wijzen op de invloed van de media, die door hun selectieve en repeterende berichtgeving van de (gewelds-)criminaliteit een sterk overtrokken beeld geven.[69] Daarnaast werkt een 'vermenigvuldigingseffect', dat ontstaat doordat de mensen deze informatie dikwijls tot voorwerp van hun gesprekken gaan nemen.[70] Toch moet men nog een stuk verder gaan. De media spelen eigenlijk in op iets wat reeds bij de openbare opinie leeft, amplifiëren dit slechts. Verschillende auteurs leggen hier een band met de economische crisis en het veranderde culturele klimaat. De crisistijd geeft aanleiding tot het ontstaan van allerlei onveiligheidsgevoelens. Deze vinden in wezen hun oorzaak in de sociaal-economische situatie, maar worden verplaatst, geprojecteerd op sterk kwetsbare groepen, zoals jongeren, maar ook op vreemdelingen en werklozen. Deze groepen hebben geen macht om zich te verzetten tegen negatieve stereotypen. Omdat een direct antwoord op de aangevoelde bedreiging onmogelijk is, wordt op het gevoel van bedreiging indirect geantwoord. Zodoende kan een oorzaak van onveiligheid worden geïsoleerd en krijgt men tijdelijk de illusie dat de remedie is gevonden.[71] De tendens tot terugkeer naar het klassieke strafrecht is dus blijkbaar nauw verbonden met een algemene klimaatswijziging die in verband staat met de economische crisis.[72] Dat men hier in een straatje zonder einde zit is wel duidelijk. De druk op het strafrechtelijke systeem zal steeds maar toenemen wanneer men van dit systeem vraagt een vrees te onderdrukken die van elders komt en die door het strafrecht niet kan worden weggenomen.[73]

Jongeren uit lagere sociale klassen?

Bij een evaluatie van de voorgestelde maatregelen dient ook bekeken te worden welke groepen jongeren door de maatregelen getroffen worden. Hoewel het de-

---

67. Zie de referenties aangehaald door DOLESCHAL, E. en NEWTON, A., 'The violent juvenile', *Crim. Just. Abstracts,* 1978, 539 e.v.
68. JUNGER-TAS, J., 'Verborgen geweldscriminaliteit bij jongeren', 47-56.
69. ABELE, A., 'Alltagswissen, öffentliche Meinung über Kriminalität und soziale Kontrolle', *Krim. J.,* 1978, 161; DOLESCHAL, E. en NEWTON, A., *l.c.,* 539; LAZERGES-ROTHE, Ch., 'L'objectivation dans le droit pénal moderne – A propos de la loi sécurité et liberté', *Dev. Soc.,* 1982, 223; VAN DYCK, J., 'Publieke opinie en misdaad', *J.V.,* 1978, afl. 9, 19-33, VERNEUIL, D., 'Fonctions et processus du système pénal, ce qu'on dit dans le public', *Dev. Soc.,* 1981, 232.
70. VAN DYCK, *l.c.,* 27-33.
71. VERNEUIL, D., *l.c., 233;* WALGRAVE, L., 'La répénalisation...', ... en ref. Zie ook D'ANJOU, L.J.M., 'Demanding more severe punishment, Outline of a theory', *Brit. J. Criminal.,* 1978, 326-347.
72. PEYRE, V., 'Les incarcérations de mineurs et les autres modalités d'intervention – Evolution en vingt ans', *Ann. Vaucresson,* 1981, 33.
73. VERNEUIL, D., *l.c.,* 233-234.

linquentieniveau van jongeren in het algemeen geen verband houdt met de sociale klasse, lijkt dit wel zo te zijn voor geweldsdelicten. Jongeren uit lagere sociale klassen zouden meer geweldsdelicten plegen dan jongeren uit de midden- en hoge sociale klassen.[74]

Tevens vond Junger-Tas in navolging van andere studies dat, alhoewel vreemdelingen over het algemeen minder delicten plegen, geweldsdelicten hierop juist een uitzondering vormen.[75]

De verklaring dat deze twee groepen meer geweldsdelicten begaan ligt waarschijnlijk in de aan deze groepen eigen subcultuur, waar geweldsgebruik niet zo negatief wordt gewaardeerd en als een normaal middel tot conflictoplossing wordt gehanteerd.[76] [77]

Deze bevindingen vormen een bijkomend argument tegen de door de Minister voorgestelde hervorming. Juist twee groepen die reeds kwetsbaar zijn worden erdoor getroffen, terwijl geen enkele overweging van crimineel-politieke aard ervoor pleit geweldsmisdrijven in de door de Minister van Justitie voorgestelde zin te bejegenen, zoals hierboven werd aangetoond.

Verder moet ook de politionele en justitiële selectiviteit jegens jongeren uit lagere sociale klassen in rekening worden gebracht. Verschillende onderzoeken tonen aan dat jongeren uit lagere sociale klassen meer kans hebben in het justitiële circuit terecht te komen er er ook harder worden aangepakt.[78] [79]

Dit vormt nog eens een bijkomende discriminatie jegens jongeren uit lagere sociale klassen. In dit verband kunnen er ook vragen worden gesteld naar de opvulling van het begrip 'zware lichamelijke gewelddaden tegen de persoon', dat geheel aan de appreciatie van de parketmagistraat wordt overgelaten. Er zijn geen juridische criteria om te bepalen wanneer een geweldsmisdrijf zwaar is. Extra-juridische criteria zullen dus ongetwijfeld meespelen. Gelet op de bestaande selectiviteit is het niet zo vermetel te stellen dat de factor 'sociale klasse' hierin een rol zou kunnen spelen. Het geweld gepleegd door jongeren uit lagere sociale klassen wordt trouwens door de samenleving anders geduid dan geweld gepleegd door jongeren uit hogere sociale klassen: jongeren uit de eerste groep worden als jonge misdadigers gebrandmerkt, terwijl de tweede groep jongeren

---

74. JUNGER-TAS, J., 'La délinquance agressive des jeunes', 674 en 'Verborgen geweldscriminaliteit van jeugdigen', 51 e.v.; DUMING, A.G. en VAN DIJK, J.J.M., *l.c.,* 64; JONGMAN, R.W., 'Verborgen criminaliteit en sociale klasse', *N.T.Crim.;* 1971, 144-145; JONGMAN, R.W., 'Preventie van jongerengeweld op langere termijn', 203; X., 'Onderzoek agressieve criminaliteit in Limburg', 358.

75. JUNGER-TAS, J., 'Verborgen geweldscriminaliteit van jeugdigen', 53-55 met verdere referenties.

76. JUNGER-TAS, J., 'Verborgen geweldscriminaliteit van jeugdigen', 56; X., 'Onderzoek agressieve criminaliteit in Limburg', 360.

77. Volgens Jongman (*l.c.,* 211 e.v.) zou het bovendien gaan om jongeren die hun gevoel van machteloosheid m.b.t. hun marginale en kwetsbare positie afreageren via gewelsdgebruik. Deze hypothese vindt geen bevestiging in het onderzoek van JUNGER-TAS.

78. JUNGER-TAS, 'La clientèle du tribunal de la jeunesse', *R.D.P.,* 1971-72, 174; JUNGER-TAS J., *Verborgen jeugddelinquentie en gerechtelijke selectie, een onderzoek in een stadsmilieu,* Brussel, S.C.J.M., 1976, 166-167; PUTTAERT, M. en VANKERCKVOORDE, J., 'Seponeringsbeleid van het Openbaar Ministerie in Jeugdzaken', *Panopticon,* 1982, 298.

79. Een gelijkaardige discriminatie doet zich in de U.S.A. voor ten nadele van zwarte jongeren, zie specifiek m.b.t. geweldsmisdrijven: BAKER, T., MANN, F. en FRIEDMAN, C.J., 'Selectivity in the criminal justice system', *Prison Journal,* 1975, 22-34.

als opgroeiende, in wezen niet delinquente jongeren worden gezien.[80] De combinatie van een delict dat bezwaarlijk sympathie kan opwekken en het behoren tot een sociale klasse die slechts een geringe macht heeft om de betekenisgeving in de samenleving te beïnvloeden, maakt dat jongeren uit lagere sociale klassen in hoge mate kwetsbaar zijn voor stereotypering en voor de bij dit stereotype horende sociale reactie.[81]

Een inconsequent rechtsstatuut?

Tenslotte kan kritiek op het voorontwerp worden geleverd omdat het inconsequent is de minderjarige wel als strafrechtelijk aansprakelijk te beschouwen, terwijl deze lijn niet wordt doorgetrokken op burgerrechtelijk gebied waar de minderjarige momenteel haast geen enkel recht zelfstandig kan uitoefenen.[82]

Het gaat niet op de tendens tot het zien van de minderjarige als een volwaardig rechtssubject enkel in zijn repressieve consequenties door te trekken, zonder het gehele rechtsstatuut van de minderjarige aan te pakken zodat de nodige ruimte gecreëerd zou worden waarin de minderjarige zijn eigenheid zou kunnen valoriseren.[83]

Wanneer men jongeren meer rechten zou toekennen, is het ook logisch dat ze plichten hebben en dat de niet-naleving ervan zou gesanctioneerd worden. Doch dit impliceert niet noodzakelijk een terugkeer naar het klassieke strafrecht. Een derde weg is mogelijk. Men kan hier denken aan dienstverlening aan de samenleving (naar het voorbeeld van de Engelse C.S.O.) en aan restitutie. Deze alternatieve sancties bieden in vergelijking met het klassieke strafrecht een reeks voordelen, zonder de aan het strafrecht inherente rechtswaarborgen te moeten opgeven.[84] In een later artikel hopen we op deze alternatieve sancties terug te komen.

B. ANDERE WIJZIGINGEN

Het voorontwerp voorziet nog een reeks andere wijzigingen die ietwat in de schaduw blijven doordat alle aandacht geconcentreerd is op de verlaging van de strafrechtelijke meerderjarigheid.

In wat volgt zullen de belangrijkste wijzigingen in het kort worden weergegeven en waar nodig van commentaar worden voorzien.

a. Vooreerst wordt voorzien in een versoepeling van de uithandengeving.[85] De

---

80. CHAMBLISS, W.J., 'The Saints and the Roughness', *Society,* 1973, 24-31.
81. COHEN, S., 'Directions for research on adolescence group violence and vandalism', *Brit. J. Crim.,* 1971, 324.
82. B.G.J.G., 'Eindnota m.b.t. het wetsontwerp betreffende de jeugdbescherming ingediend door de heer Gol, Minister van Justitie', *Panopticon,* 1983, 183, LUYTEN, D., 'Jeugdbeschermend Vlaanderen achter Steyaert aan?' *Sociaal,* 1982, Afl. 4, 5; WALGRAVE, L., 'La répénalisation ...', ...; WALGRAVE, L., 'Terugkeer naar het strafrecht voor jongeren? Of de vlucht naar voren van Minister Gol', *T.S. W.,* 1983, afl. 6-7, 2; Werkgroep Bijzondere Jeugdzorg, 'Gol wil jongeren sneller en rechteloos de cel in', *Panopticon,* 1982, 347.
83. WALGRAVE, L., 'La répénalisation...', ...
84. WALGRAVE, L., 'Recht tegenover jeugddelinquentie...', 114-115.
85. Zie huidig art. 38 W. Jb.

verplichting om de minderjarige te onderwerpen aan een maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek wordt afgeschaft[86], zoals trouwens was voorgesteld door de Nationale Federatie van Jeugdmagistraten.[87]

b. In het voorontwerp wordt bepaald dat de jeugdrechter wanneer hij een minderjarige plaatst in de groep 'Rijksgestichten voor opvoeding en observatie' dient te vermelden of het gaat om een open of gesloten afdeling.[88] Deze bepaling bevestigt de bestaande praktijk. Tevens worden de gesloten afdelingen geïnstitutionaliseerd, zodat ze niet meer bij ministeriële circulaire kunnen worden afgeschaft[89], zoals recentelijk in het Franstalige landsgedeelte was gebeurd.

c. Het voorontwerp wil de maatregelen die door de jeugdrechter genomen zijn t.a.v. minderjarige delinquenten laten eindigen op 18 jaar (of op 19 jaar indien de minderjarige ouder dan 17 jaar was op het ogenblik dat de maatregel werd opgelegd en de jeugdrechter het zo heeft beslist).[90]

Deze hervorming kan in principe worden onderschreven. Wanneer men op 18 jaar strafrechtelijk aansprakelijk wordt gesteld, is het ook maar logisch dat men boven deze leeftijd niet meer onder de jeugdbescherming ressorteert, zeker niet wanneer dit tegen de wil van de jongere is. Toch zouden bepaalde minderjarigen door deze hervorming in de kou kunnen komen te staan. Al komen maatregelen genomen n.a.v. een gepleegd delict veelal als straf over, in sommige gevallen verschuift het accent van de maatregel toch naar hulpverlening toe, ook in het aanvoelen van de minderjarige. Het gaat hier veelal om maatschappelijk erg kwetsbare jongeren, die op 18-jarige leeftijd nog niet klaar zijn om geheel zelfstandig te gaan leven. Voor deze jongeren zou de mogelijkheid moeten openstaan om, met hun toestemming, de maatregel tot na 18 jaar te verlengen.[91]

d. Het voorontwerp stelt voor de twee gevallen waarin de jeugdrechter een terbeschikkingstelling van de regering (T.B.R.) kan uitspreken[92] af te schaffen.[93]

Deze hervorming kan worden onderschreven.

De T.B.R. is, zoals ook in de memorie van toelichting wordt opgemerkt[94], een vrij willekeurige maatregel. De Minister van Justitie beschikt soeverein over een eventuele detentie en over de duur ervan, zonder mogelijkheid van verdediging en beroep. De maatregel lijkt trouwens in strijd te zijn met het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens.[95]

---

86. Art. 25 voorontwerp.
87. Nationale Federatie der Jeugdmagistraten, *Voorstel tot herziening van de wet van 8 april 1965,* gestencilde nota, s.l., s.d., (1983), art. 15. In art. 50 van dit voorstel wordt hieraan toegevoegd: 'indien het dossier voldoende elementen bezit om het sociaal milieu en de persoonlijkheid van de minderjarige te kennen'.
88. Art. 14, 4° voorontwerp.
89. M.v.T., 21.
90. Art. 14, 1.1. voorontwerp.
91. In die zin BOONEN, J., VAN GOEY, T. en WALGRAVE, L., 'Meerderjarigheid op 18 jaar – een kans op emancipatie', *R.W.,* 1977-78, 1275.
92. Art. 39 en 40 W. Jb.
93. Art. 63 voorontwerp.
94. M.v.T., 23: Zie ook CHARLES, R., 'Le jeune délinquant et le droit belge', in *Liber Amicorum F. Dumon,* Antwerpen, Kluwer, 1983, 370.
95. Zie art. 5. E.V.R.M.

Ook inhoudelijk is de T.B.R. vatbaar voor kritiek. Ofwel wordt de minderjarige terug onderworpen aan één der maatregelen die opgesomd worden in art. 37 W. Jb. (maar de inefficiëntie van de maatregel heeft juist aanleiding gegeven tot de T.B.R. in geval van toepassing van art. 39 W. Jb.), ofwel wordt de minderjarige in de gevangenis opgesloten, met de gekende negatieve gevolgen.

e. Art. 52 van de huidige wet op de jeugdbescherming bepaalt dat gedurende de procedure tot toepassing van een minderjarige t.a.v. een minderjarige, de jeugdrechter deze voorlopig onder het toezicht van een afgevaardigde van de jeugdbescherming kan stellen of hem voorlopig kan plaatsen.

In de huidige wet is er geen tijdslimiet gesteld op deze voorlopige maatregelen en kunnen ze duren tot er een eindvonnis is of tot het parket besluit de zaak na de navorsingen te seponeren.

In het voorontwerp wordt voorgesteld deze maatregelen tot zes maaanden te beperken.[96]

Tevens moeten de navorsingen binnen vijf maanden zijn beëindigd, waarna de zaak eventueel ten gronde kan worden aanhangig gemaakt.[97] Ook deze hervorming kan als positief worden beoordeeld. Ze kan vermijden dat de minderjarige gedurende zeer lange tijd in onzekerheid blijft over de uiteindelijke afhandeling van zijn zaak. Tevens mag men niet vergeten dat een voorlopige maatregel, zelfs deze van plaatsing, kan worden opgelegd zonder dat er een tegensprekelijk debat plaatsvindt. De rechten van de verdediging beperken zich tot de mogelijkheid beroep in te stellen tegen de genomen voorlopige maatregel.

In dit verband voorziet het voorontwerp een andere innovatie: er zou van ambtswege een advocaat aan de minderjarige worden toegevoegd als een voorlopige maatregel de verwijdering uit zijn gezinsmilieu tot gevolg heeft.[98] Dit is een overname van het wetsvoorstel Van Den Bossche.[99]

Hoewel deze voorgestelde hervormingen op zichzelf positief kunnen beoordeeld worden, zijn het toch maar kleine pasjes in de richting van een betere rechtspositie van de minderjarige. Er zijn veel diepgaandere hervormingen op dit terrein mogelijk. Moet er b.v. geen mogelijkheid zijn om de voorlopige maatregel aan te vechten in een tegensprekelijk debat, om de opheffing ervan te vragen? Moet de oplegging van voorlopige maatregelen niet aan preciese criteria worden verbonden?

f. Het voorontwerp voorziet dat de Jeugdkamers van de Hoven van Beroep binnen 6 maanden uitspraak moeten doen wanneer een vonnis van de jeugdrechtbank wordt aangevochten, en binnen 15 dagen wanneer het gaat om hoger beroep tegen een beschikking die een voorlopige maatregel oplegt.[100]

g. De huidige wet op de jeugdbescherming voorziet twee mogelijkheden voor de jeugdrechtbank om hulpverlenende maatregelen t.a.v. in gevaar verkerende minderjarigen te nemen.

---

96. Art. 27 voorontwerp.
97. Art. 27 voorontwerp.
98. Art. 27 voorontwerp.
99. *Parl. St.,* kamer, 1981-82, nr. 307/1.
100. Art. 33 voorontwerp.

Enerzijds kan de jeugdrechtbank t.a.v. de ouders een maatregel opleggen, die bepaalde verplichtingen betreffende hun kinderen kan inhouden[101], anderzijds, een maatregel t.a.v. de minderjarige zelf.[102]

Nu stelt Minister Gol voor de maatregelen t.a.v. de minderjarigen in gevaar te schrappen en enkel nog maar te voorzien in maatregelen t.a.v. de ouders. Hij argumenteert deze wijziging als volgt. Aangezien de ouders in situaties waar het kind in gevaar is hun verplichtingen niet nakomen, moeten tegen hen maatregelen worden getroffen. En zelfs wanneer de ouders hun verplichtingen wel nakomen maar het kind desondanks toch gevaar loopt, houdt iedere beschermingsmaatregel een beperking in van de ouderlijke macht.[103]

Ook deze hervorming is vatbaar voor kritiek.

Het is vooreerst ongerechtvaardigd dat de ouders mee verantwoordelijk worden gesteld voor bepaalde activiteiten van hun kinderen waaraan ze niet kunnen verhelpen.[104]

Verder heeft deze hervorming een nefaste invloed op de rechtspositie van de minderjarigen. Art. 56 van de wet op de jeugdbescherming – dat ongewijzigd wordt overgenomen in het voorontwerp[105] – bepaalt immers dat de minderjarigen niet als partij bij de debatten worden beschouwd in de zaken bedoeld in hoofstuk II van de wet (= maatregelen t.a.v. de ouders). Er is zelfs geen verplichting om de minderjarige te horen.[106]

De minderjarige die op grond van het huidige art. 36, 2° voor de jeugdrechtbank moet veschijnen, is daarentegen partij in het geding, is als dusdanig op de zitting aanwezig, krijgt ambtshalve een advocaat toegewezen indien hij er zelf geen heeft en kan hoger beroep instellen tegen het vonnis van de jeugdrechtbank.

Als deze rechtswaarborgen vallen nu weg indien het voorontwerp niet geamendeerd zou worden. Een minderjarige wegloper (een typegeval dat nu o.g.v. art. 36, 2° voor de jeugdrechtbank wordt gebracht) zou volgens het voorontwerp geplaatst kunnen worden zonder dat hij zelfs maar zijn mening heeft kunnen laten kennen!

Betreffende dezelfde maatregelen t.a.v. de ouders stelt het voorontwerp ouders strafbaar die zich weigeren te gedragen naar de verplichtingen welke de maatregel van opvoedingsbijstand inhoudt.

Deze bepaling is totaal onaanvaardbaar. Waar de verhouding tussen hulp en recht op zijn minst gezegd reeds problematisch ligt[107] wordt het nu totaal hopeloos. Hoe kan een voor de hulpverlening zo noodzakelijk vertrouwensklimaat tot stand komen indien op de achtergrond strafdreiging staat?

---

101. Art. 30 W. Jb.
102. O.g.v. art. 36, 2° W. Jb.
103. M.v.T., 8.
104. PEETERS, J., *l.c.*, 478; B.G.J.G., 'Eindnota m.b.t. het wetsontwerp betreffende de jeugdbescherming', *Panopticon*, 1983, 181.
105. Art. 31 voorontwerp.
106. Reeds vroeger was voorgesteld de minderjarige het recht te geven tussen te komen in een procedure tegen zijn ouders (zie b.v.: BLONDEEL, G. en CLAEYS-BOUUAERT, Ph., 'De herziening van de wet van 8 april 1965 – Jeugdrecht of jeugdbescherming', *R.W.*, 1980-81, 2719). Daarom is het verwonderlijk dat het voorontwerp deze materie ongewijzigd laat.
107. Zie WALGRAVE, L., *o.c.*, 90-117.

Tevens is de kans groot dat groepen die reeds kwetsbaar zijn nog een stuk kwetsbaarder zullen worden. Het niet-naleven van de verplichtingen welke een maatregel van opvoedingsbijstand inhoudt is veelal geen kwestie van onwil, maar van het niet kunnen voldoen aan de gestelde eisen.

Tenslotte zit hier een enorm potentiëel gevaar voor een ongecontroleerde uitbreiding van de sociale controle in de gezinssfeer in. Het begrip 'kind in gevaar' is een zeer open begrip. Men kan dus de meest diverse toestanden gaan reguleren onder bedreiging van straffen.

h. Tot slot wijzigt het voorontwerp enkele bepalingen inzake kindermishandeling. Deze bepalingen vallen echter buiten het bestek van dit artikel, zodat we er niet nader op ingaan.[108]

108. Voor een eerste reactie zie: V.Z.W. Kind en geweld, 'Het wetsontwerp Gol en de hervorming van de jeugdbescherming', *Panopticon,* 1983, 287.